

Meg kellene gondolni, hogy szabad-e egyáltalán zenében bizonytalan személynek éneket tanítani a hittanórán. Ebből könnyen botrány lehet, a szent dolgok lejárthatnak. Végére a zene is szakma. Előfordul, hogy a növendékek között zeneiskolás, hangokban a tanárnál sokkal jártasabb gyerek is van. Vajon lehetetlen lenne-e a feladatok személyek közti megosztása? Egyházzenes kolléga segítségül hívása, vagy éppen zeneiskolás növendék bevonása? Hitoktató és egyházzenes együttműködése akár egy órán belül? (Esetleg a rendszeren alkalmazott és jól képzett, talán tanári oklevéllel is rendelkező kántor behívása erre a munkára?)

Ma ott tartunk, hogy amit az egyik tanár felépít az egyik órán (mondjuk az éneken vagy a magyaron) azt a másik lerombolja (például a hittanon). A gyerekeknek viszont egyértelmű értékrendre lenne szükségük. Legalább az iskolában — de sokkal jobb lenne, ha nem az iskolának tanulnának. Ahhoz, hogy az életnek tanuljunk, a másik végéről is ázni kellene az alagutat. A hetvenes évek igényeit, s a nyolcvanas évek modelljét újra végiggondolva meg kellene próbálni a templom s a liturgia köré gyűjteni a maradékot.

Szendrei Janka

(Elhangzott a Magyar Egyházzenei Társaság VII. Kongresszusán, 2005. március 15-én délelőtt, a pedagógus-szekcióban.)

Túl hangos a „Csendes éj”

Néhány évvel ezelőtt barátommal az Alpokban kerékpároztunk. A krimli vízeséstől Passauig a Salzach és az Inn folyása mentén ereszkedtünk le. Salzburg alatt a Salzach hajtűkanyart vesz: itt található Oberndorf városka. Plébániatemplomában 1818. december 24-én éjszaka először hangzott el a Csendes éj: a szövegíró Joseph Mohr káplán s az elromlott orgonát gitárral pótló Franz Xaver Gruber orgonista —tetszik, nem tetszik— halhatatlan éneke, valószínűleg a világ —bár méltatlanul— legismertebb dallama. Gruber névadó szentje csak kelet felé, Japánig jutott el, a biedermeier dal viszont nyugat felé elindulva is eljutott Japánba. Több karácsonyon is vetített a televízió egy igen együgyű —ha jól emlékszem— japán filmet: mindenféle nemzetiségű gyermekek és idősebbek s mindenféle felállásban énekelték a dalt, a narratori szöveg megpróbálta „feltupírozni” a vékonyka történetet. A Szent Miklós-templomot a XIX. század végén annyira megrongálta a Salzach áradása, hogy 1903-ban le kellett bontani. Az új templomot magasabban építették meg, s a régi főoltára helyén 1937-ben a Csendes éj-émlékkápolnát emelték. A Gruber-ereklyéből jutott a kápolnán és a helybéli múzeumon kívül későbbi szolgálati helye, Hallein Csendes éj-múzeumocskájába —inkább a Kelta Múzeumot érdemes megnézni—, s valahol a környéken még mutogatják azt a sok száz viaszfigurából álló betlehemet, amely előtt a bemutató végbement.

Nemcsak a nyár, az izzadság és a ránk váró kilométerek nem engedték, hogy nosztalgiazásba kezdjek. Nem kedvelem a Csendes éjt. Bár nem ez a fontos, személyes okokból sem. Nem volt ez mindig így. Gyermekkorom falusi baptista gyülekezetében a két karácsonyi ünnepi este „szertartási” eleme volt, hogy utolsó éneként a Csendes éj ment. Biztosan volt, hogy az én harmoniumkíséretemmel. Lekapcsolták a villanyt, és egy-két fiatalabb felnőtt meggyújtotta a csillagszórókat. A szikrák közt ragyogtak a színes gömbök és a szaloncukorpapírok. (Némelyik már üresen, szépen visszacsomagolva.) Megindító volt. Biedermeier. S mondom, évről-évre visszatérő, mintegy-liturgikus elem.

Aztán jött —a politikai olvadás kellemetlen mellékhatásaként— a novemberben kezdődő áruházi karácsony, és úton-útfélen a Csendes éj. Gyermekhangokon, és szintetizátoron vibrálva. Akkor már többet sejtettem zenéről és liturgiáról is. Aztán vagy tíz éve karácsony táján eljutottam Jeruzsálembe. És szenteste Betlehembe. Igaz, egy kellemetlen melléfogás miatt, bár volt belépőjegyem, nem jutottam be az éjféli előtti misére, így barátaimmal együtt kivétítőkön követtük a bent történeteket. Hideg volt, és a muszlimok nemigen tisztelték áhítatunkat. Odabent sajátos volt a szövegválogatás, Jeruzsálem érsekének prédikációja is: nem derült ki, Dávid városában vagyunk. Egy ferences orgonált, akivel még a Szent Sír-templomban összevesztem. Arafat elnök és szóke felesége a békecsók után távozott a miséről. Amikor vége lett, bejutottam a templom-együttesbe. Éjféltajt lementem az örmény templomban a jászolhoz. Egy tucatan lehetünk. Akkoriban éppen nem sok külföldi merészkedett a Szentföldre, közlekedés híján még kevesebben Betlehembe. Őszintén meghatott voltam. S akkor egy hatalmas termetű néger nő, mintha apácaruhában lett volna, elkezdte vibrálni a Csendes éjt. Reggelig folyamatosan dúdolta, egyre cifrábban, egyre gopselesebben, az igazság az, hogy igen művészien. Megpróbáltuk lepisszegni, csendre inteni. Végül bosszankodva kellett belátni, hogy —félkegyelmű lévén— semmire nem megyünk vele. A bosszúságtól, a sértettségtől elszállt az áhítat és a megtiszteltetés, hogy annyi milliárd közül éppen mi, éppen én... A kényelmetlen üléstől összetörve ébredtem a szendergésből. Már csak az kellett, hogy elkéssen a melkita (arab orthodox) diakonus, és nélküle ne tudja időben elkezdni a pap a reggeli misét. A ferencesek viszont tőle vagy egy méterre a nekik kiszabott időben elkezdtek a magukét — az elmaradhatatlan Csendes éjjel. Gyalog vánszorogtam vissza Jeruzsálembe, felelőtlenül, mondták, de a betlehemi angyalok —csendes vagy hangos az éj, egyre megy— vigyáznak a zarándokokra.

Azért van helye Gruber énekének is. A XIX. század eleje, a biedermeier, egy orgonátlan falucska is a mi világunk, mi vagyunk. Hadd csalogassanak vele az áruházak, zenélőórák is játszhatják. Családi körben is lehet hallgatni —úgyis halljuk— mint a szekularizált világgal, embertársainkkal összekötő kulturális nyelv egy darabját, de énekelni már nem szükséges. És énekeskönyvben, templomban és a jászolnál semmi keresnivalója.

Déri Balázs